

NORSK MARITIMT MUSEUM

ARKEOLOGISK RAPPORT

**ARKEOLOGISK REGISTRERING UNDER VANN
FOR OMRÅDET**

VERSVIKA

PORSGRUNN KOMMUNE

**VESTFOLD OG TELEMARK
FYLKE**

SAKSNUMMER: 2019352

PROSJEKTLEDER: Morten Reitan

Kommune: Porsgrunn	Fylke: Telemark
Saksnummer: 2019352	Navn på sak: Versvika
Tiltakshaver: Nye Veier AS	Adresse:
NMM funn- nr: 08050033	Askeladden ID- nr: 265954
Kulturminnetype: Ballastrøyser	Feltleder: Pål Nymoen
Prosjektleder: Morten Reitan	Rapport utført: 3.3.2020
Rapport ved: Morten Reitan	Kvalitetssikret (navn/dato): Jørgen Johannessen 4.3.2020

Sammendrag:

Nye veier ønsker å regulere Versvika til midlertidig massedeponi. Norsk maritimt museum har gjennomført en arkeologisk registrering i planområdet sjøområder og påvist flere ballastrøyser som er vernet etter kulturminnelovens § 14, ID 265954. Vernet av ballastrøysene setter begrensninger i bruken av området.

Fig 1 Versvikas beliggenhet i Frierfjorden, sør for Herøya i Porsgrunn

Forside: Versvika sett mot øst. Foto: Morten Reitan

Bakgrunn

Norsk maritimt museum (NMM) fikk oversendt varsel om regulering av Versvika i e-post av 16. september 2019 fra Telemark fylkeskommune. Forslagsstiller er Asplan Viak AS på vegne av Nye Veier AS. Området ønskes brukt som midlertidig massedeponi i forbindelse med vegprosjektet E18 Langangen- Rugtvedt. Det planlegges ny kai i Versvika som vil medføre inngrep i sjøbunnen.

NMM er kulturminnevernets landsdelsinstitusjon for forvaltning av kulturminner under vann i Sør-Norge. Vi vurderer slike tiltak ut fra hensynet til en eventuell konflikt med kulturminner under vann som er freda eller verna etter Lov om Kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50 (kml) §4 eller §14. Det var ikke tidligere gjennomført en arkeologisk registrering under vann i planområdet og NMM satte derfor krav om å gjennomføre en slik registrering jf. Lov om kulturminner § 9 om undersøkelsesplikten. Etter avtale med tiltakshaver ble registreringen gjennomført i november 2019.

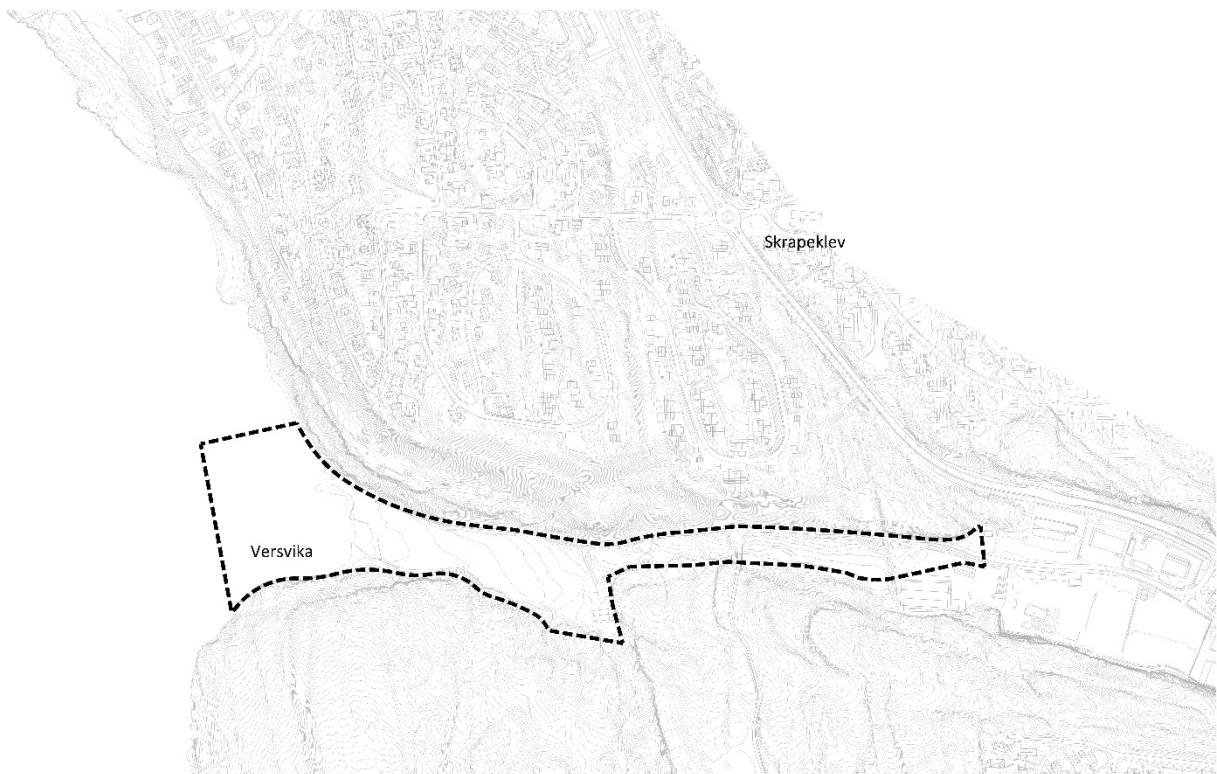

Fig 2 Plangrensa slik den er tegnet i oppstartsvarselet.

Tidligere funn

Det er gjort en rekke funn av kulturhistorisk materiale i Frierfjorden og Porsgrunnselva knytta til handel og sjøfart gjennom mange hundre år. Materialet omfatter skipsvrak, skipslast, bryggekonstruksjoner og havneområder med kulturlag. Særlig finner vi spor etter bryneeksporten som foregikk fra vikingtid og fra tømmereksport fra 1500-tallet. Det var på 1800-tallet også betydelig is-eksport fra Grenland.

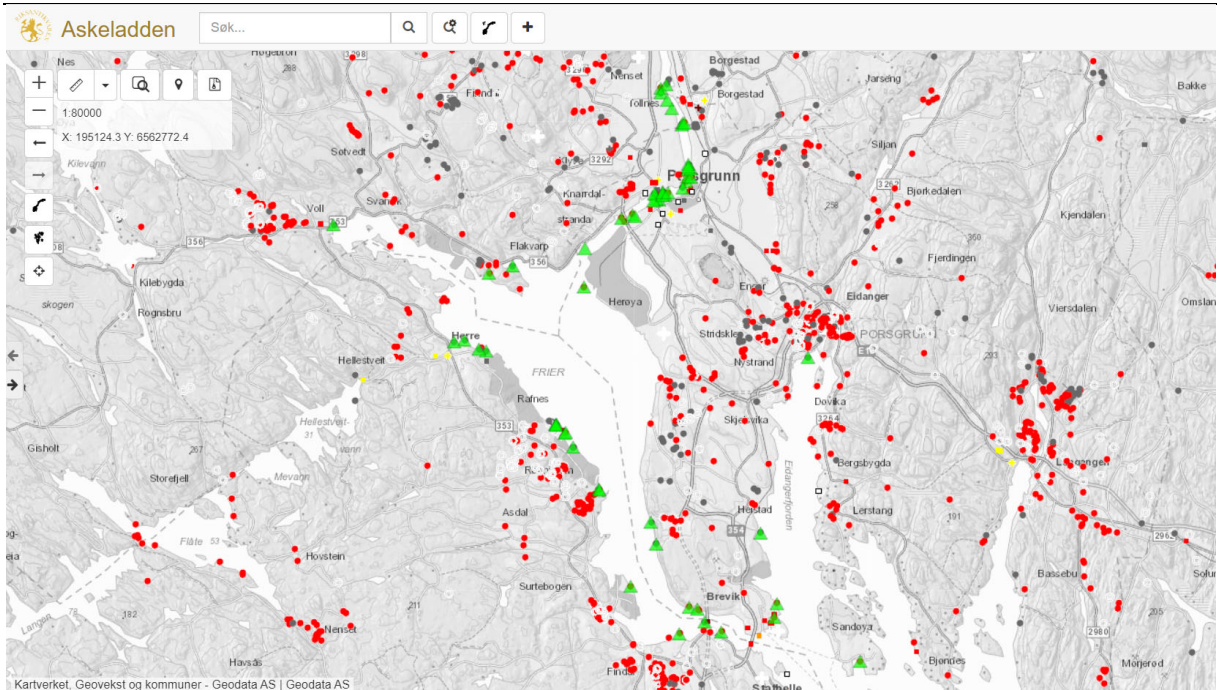

Fig 3 Skjermdump fra kulturminnebasen Askeladden. Kulturminner under vann er merka som grønne trekkanter. Versvika ligger omtrent midt i kartutsnittet.

Gjennomføring

Registreringen ble gjennomført 26. november 2019. Deltakere var Jørgen Johannessen, Pål Nymoen og Morten Reitan, alle arkeologer ved NMM. Området ble kartlagt med sidesøkende sonar. Sonaren er en DeepVision 680kHz slepesonar. Hele reguleringsområdet ble kartlagt og deretter ble det dykket på anomaliene. All dykking ved NMM gjøres i henhold til Forskrift om utøvelse av arbeid og da særlig § 25 og §26 i tillegg til interne HMS-rutiner. Det ble gjennomført to dykk.

Resultat

Midt i sjøområdet som omfattes av planen ble det påvist åtte ballastrøysere. Røysene kunne ses på sonogrammene og ble bekreftet av dykker. De er klart definerte og består av store kalk og flintknoller. Røysene har en omkrets på rundt 15 m. Kalken og flinten i røysene forekommer ikke naturlig i Norge og har blitt fraktet hit som ballast av skip, mest sannsynlig fra Nederland eller Danmark. Ballasten har blitt dumpet her før tømmer har blitt lastet inn. Det ble ikke funnet diagnostisk materiale som kan datere røysene nærmere, men det er rimelig å anta at de stammer fra tømmerhandelen som foregikk fra 1500-tallet og opp gjennom 1700-tallet. Ballastrøysene er eldre enn 100 år og er fredet etter kml § 14. De har ID 265954 i kulturminnebasen Askeladden.

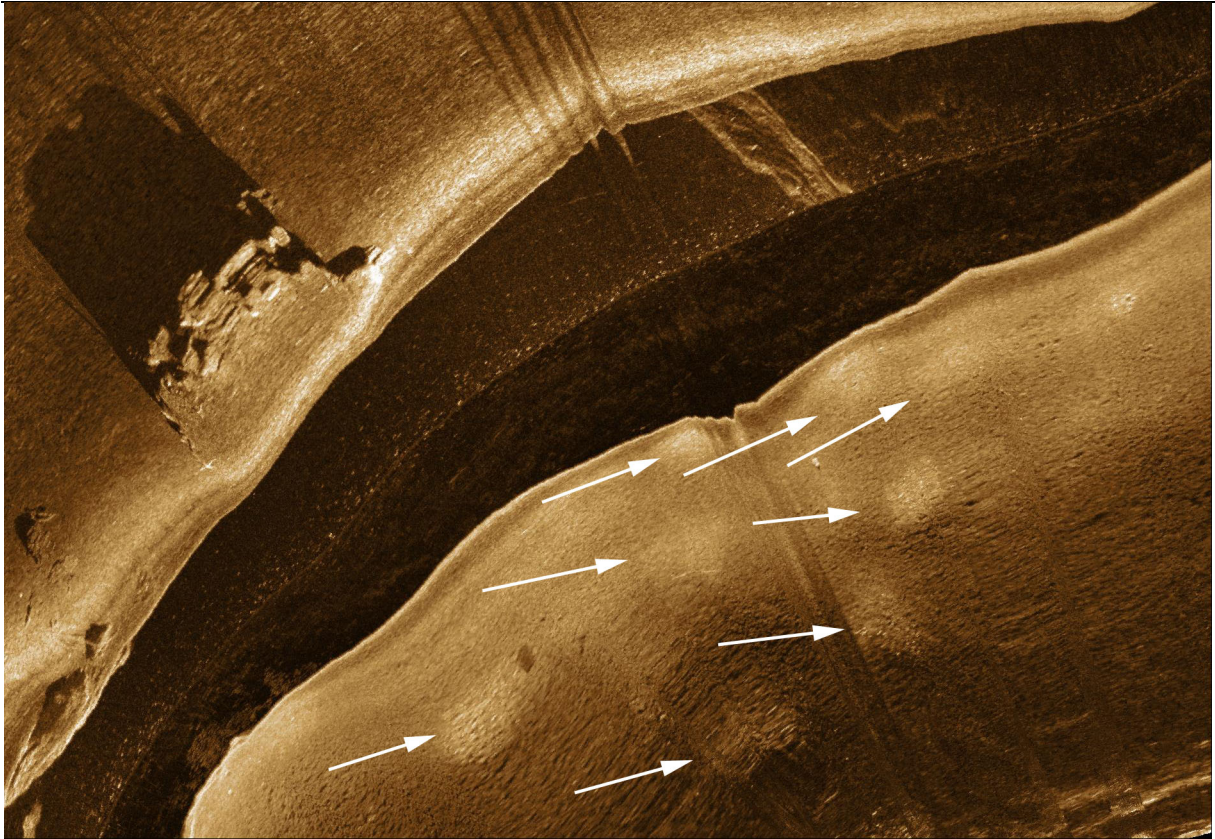

Fig 4 Sonogram som viser ballastrøysene som hvite flekker, vist med piler.

Fig 5 Flintknoll fra en ballastrøys. Flint er en fremmed bergart i Norge.

Konklusjon

I sjødelen av reguleringsplansområdet ligger åtte ballastrøysyer som er vernet etter kulturminnelovens § 14 (ID 265954). Røysene må ikke skades eller skjemmes. Utfylling i sjøen eller ankring må ikke gjennomføres på en måte som kan komme til å påvirke kulturminnene negativt. Vi anbefaler at området med ballast reguleres til spesialområde bevaring. Alternativt kan det søkes fylkeskommunen om dispensasjon fra kulturminneloven.

Fig 6 Funnområdets avgrensning i planområdet.